

PÅ SPORET AF ”MIN SIDSTE VILJE”

Tekst:

Kirsten Søndergaard, sekretariatschef,

Landsforeningen Liv&Død og Master i humanistisk palliation.

Charlotte Sørensen, kommunikations- og udviklingsmedarbejder, Landsforeningen Liv&Død

I den seneste udgave af ”Min Sidste Vilje” fra Landsforeningen Liv&Død er der en lang række punkter, som den enkelte kan tage stilling til, og som udover begravelse eller bisættelse, type højtidelighed og gravsted, bl.a. omfatter, hvilken slags tøj personen skal have på.

Denne artikel er baseret på en projektopgave skrevet i forbindelse med masteruddannelsen i Humanistisk Palliation ved Aalborg Universitet. Formålet med projektet var via en kvalitativ dokumentanalyse at undersøge hvilke opfattelser af døden, der ligger til grund for udformningen af dokumentet ”Min Sidste Vilje” gennem tiderne.

Projektets empiri bestod af fem udgaver af ”Min Sidste Vilje” fra forskellige perioder mellem år 1909 og 2012. Dokumenterne er oprindeligt udarbejdet af henholdsvis Forening for Ligbrænding, Folkelig Ligbrændingsforening, Dansk Ligbrændingsforening og Landsforeningen Liv&Død.¹

Indledning

I ”Min Sidste Vilje” kan du nedskrive dine ønsker til din begravelse eller bisættelse. ”Min Sidste Vilje” fås hos stort set alle bedemænd i Danmark, dog i meget forskellige udgaver. Landsforeningen Liv&Død har sin egen version og har derudover udarbejdet to særudgaver til henholdsvis Rigspolitiet og Forsvaret.

Alle bedemænd i Danmark og efterhånden også en stor del af den almene, danske befolkning kender i dag til ”Min Sidste Vilje”, men der er ikke mange, der kender dokumentets historiske baggrund.

Man kunne måske tro, at ”Min Sidste Vilje” er et fæno-

¹ Foreningen for Ligbrænding blev stiftet i 1881 og Folkelig Ligbrændingsforening i 1901. I 1914 slog foreningerne sig sammen under et nyt navn, Dansk Ligbrændingsforening. I 2001 ændrede Dansk Ligbrændingsforening navn til Landsforeningen Liv&Død.

men af nyere dato, men dokumentets historie har dog vist, at det har sin oprindelse helt tilbage til slutningen af 1800-tallet. Siden dengang har dokumentet udviklet sig på flere måder, både hvad angår indhold, omfang og formål.

Tag med en tur tilbage i tiden og bliv klogere på, hvornår Min Sidste Vilje så dagens lys, og hvilket formål dokumentet har haft gennem tiden.

Tilkendegivelse af ønsker til egen begravelse/ bisættelse gennem tiden

Lad os starte med at kaste et historisk blik på, hvordan man gennem tiden har givet udtryk for sine ønsker til egen begravelse/bisættelse. Mentalitetshistoriker Philippe Ariès, som har brugt en stor del af sit liv på at forske i dødens udviklingshistorie, beskriver det således:

”Indtil det 18. århundrede var døden et anliggende, der kun vedrørte den truede, og ingen anden. Derfor var det også op til hver enkelt at give udtryk for sine tanker, følelser og ønsker. Til det formål rådede den døende over et instrument: Testamentet, der var mere end blot et privat retsdokument om overdragelse af arv. Fra det 13. til det 17. århundrede var testamentet det middel, hvormed ethvert menneske kunne udtrykke – ofte på en meget personlig måde – sine inderste tanker, sin religiøse overbevisning, sin tilknytning til ting og væsner, som det holdt af, og til Gud, samt de beslutninger, det havde taget for at sikre sjælens frelse og kroppens hvile. Formålet med de fromme klausuler, som undertiden udgjorde den første del af testamentet, var offentligt at respektere afdødes sidste ønske.”

Baggrunden for denne handling tilskynder Ariès en form for mistillid, mistro eller ligegyldighed over for den døendes arvinger. Og ved at skrive sine ønsker i et testamente, underskrevet af vidner og efterfølgende opbevaret hos en notar, tvang testator på den måde sine arvinger til at respektere og efterleve sine ønsker efter sin død (Ariès, 1986).²

Da ligbrænding blev indført som begravelsesform i Danmark i 1892, var følgende krav anført i den første ligbrændingslov:

”Enhver mand og kvinde, der har opnået 18 års alderen og er ved sin fornufts fulde brug, kan ved en testamentsform affattet, på ustemplet papir skreven tilkendegivelse bestemme at hans eller hendes lig skal brændes i stedet for jordfæstes.” (Secher, 1956)³

I 1910 blev loven ændret, og kravet om, at en tilkendegi-

velse skulle gives i testamenterisk form, bortfaldt, men kravet om en skriftlig tilkendegivelse blev opretholdt. I 1931 blev ligbrændingsloven ændret endnu en gang, og denne gang bortfaldt kravet til en skriftlig tilkendegivelse fra afdøde - nu var et mundtlig udtalt ønske tilstrækkeligt. Den mundtlige tilkendegivelse skulle overværes af to vidner, med mindre det blev tilkendegivet på dødslejet, eller afdøde var medlem af en ligbrændingsforening.

I 1950 blev der foretaget endnu en ændring i ligbrændingsloven, der indebar, at de pårørende fik ret til at bestemme over begravelsesformen og dermed også vælge ligbrænding, uden at afdøde hverken skriftligt eller mundtligt havde ytret ønske om det. De to begravelsesformer, ligbrænding og jordbegravelse, stilles på den måde lige.

I 1976 blev jordbegravelse og ligbrænding ligestillet ved lov, da de to hidtil gældende love nu blev sammenskrevet i en bekendtgørelse. Her fremgår blandt andet følgende: *”Ved afgørelse af, om liget skal begraves eller brændes, skal ønsker, som afdøde har fremsat efter sit fyldte 15. år, efterkommes”* samt *”Ved afgørelse af, om begravelses-handlingen skal være kirkelig eller borgerlig, skal ønsker, som afdøde har fremsat efter sit fyldte 15. år, efterkommes.”*

Med ovenstående historiske oprids ser det således ud til, at dokumentet ”Min Sidste Vilje” har erstattet testamentets funktion med specifikt fokus på at nedskrive sine ønsker til, hvad der skal ske med ens afdøde krop. Her er det dog vigtigt at pointere, at dokumentet ”Min Sidste Vilje” ikke er juridisk bindende.

De fem forskellige udgaver af ”Min Sidste Vilje” fra 1900-tallet og frem til i dag viser, at Ligbrændingsloven/ bekendtgørelsen af lov om begravelse og ligbrænding har haft betydning for de ændringer, der er sket med dokumentet gennem tiden.

Et dokument med vokseværk

Gennem årene er Landsforeningen Liv&Døds udgave af ”Min Sidste Vilje” vokset fra 1 til 16 sider, og der er kommet stadigt flere valgmuligheder til i forhold til planlægning af begravelse eller bisættelse.

I begyndelsen af 1900-tallet blev dokumentet særligt brugt til at tilkendegive ønsket om at blive brændt og derudover skrive ned, hvor urnen med afdødes aske skulle placeres. Sidenhen blev det også muligt at nedskrive, hvilken slags urne afdødes aske skulle anbringes i, og hvorfra bisættelsen skulle foregå - hjemmet, en kirke eller et kapel.

² Ariès, Philippe 1986: Dødens historie i vesten – fra middelalderen til nutiden. Oversat til dansk af Finn Frandsen.

³ Secher, Knud 1956: Ligbrænding i Danmark, 1881-1956.

Gennem årene er Landsforeningen Liv&Døds udgave af "Min Sidste Vilje" vokset fra 1 til 16 sider. Den sidste nye tilføjelse er muligheden for at nedskrive brugernavne og adgangskoder og dermed give pårørende adgang til digital arv.

I 1980'erne kom der endnu flere muligheder til – fx om personen skulle brændes eller begravnes, om der skulle være eller ikke være en højtidelighed, og om det var i kirke eller kapel mm.

I den seneste udgave af "Min Sidste Vilje" fra Landsforeningen Liv&Død er der en lang række punkter, som den enkelte kan tage stilling til, og som udover begravelse eller bisættelse, type højtidelighed og gravsted, bl.a. omfatter, hvilken slags tøj personen skal have på, hvilken type kiste og urne og valg af sange/salmer. Derudover er der en vejledning bagerst i dokumentet. Og den sidste nye tilføjelse er muligheden for at nedskrive brugernavne og adgangskoder og dermed give pårørende adgang til digital arv.

Fra traditionelle til individuelle begravelsesritualer

De forskellige udgaver af dokumentet op gennem tiden og de stadigt flere valg, der kan tages i "Min Sidste Vilje" synes at afspejle ændringer i vores samfunds begravelsesritualer.

I begyndelsen af 1900-tallet blev dokumentet særligt brugt til at tilkendegive ønsket om at blive brændt og derudover skrive ned, hvor urnen med afdødes aske skulle placeres.

Det moderne individ er ifølge sociologen Anthony Giddens et refleksivt individ, der i høj grad forholder sig til sig selv og sine omgivelser. Det er samtidig et individ, der konstant erhverver sig ny viden med det formål at anvende den nye viden og nye erfaringer som udgangspunkt for sin handling i livet.

Giddens siger, at det at leve i nutiden indebærer, at det ikke længere er traditioner og sædvaner, der bestemmer vores handlinger. At skabe vores selv er blevet et refleksivt "projekt" - en opgave vi selv må løse. (Giddens, 1996)⁴

Janet Ferrari Wanseele, der er cand.mag., master i thanatologi (Death and Dying Studies), har forsket i praksisser omkring døden.

Nutidens samfund er ifølge Wanseele præget af praksisser omkring døden, som er stærkt institutionaliseret, hvilket ofte får den konsekvens, at det enkelte individ må underlægge sig en række faste normer og procedurer. Samfundet bærer i dag præg af både det enkelte individs og religiøse

⁴ Giddens, Anthony, 1996: Modernitet og selvidentitet – Selvet og samfundet under senmoderniteten.

minoriteters forsøg på at skabe nye omgangsformer med døden og udøve egen begravelsespraksis. Ønsker og forsøg som har institutionernes vekslen mellem normativ adfærd og fleksibilitet i forhold til at imødekomme individets og gruppernes særlige ønsker. I sin forskning har Wanseele fundet frem til, at et flertal af danskerne stadig vælger en klassisk standardbegravelse, men at flere og flere ønsker, at begravelsen får et personligt præg eller besluttet vil iscenesætte begravelsen. (Wanseele, 2008)⁵

Den omfattende vejledning bagerst i den seneste udgave af "Min Sidste Vilje" fra Landsforeningen Liv&Død kan også ses som et udtryk for vor tids behov for viden og information for at kunne tage et valg.

Nogle udfylder selvfølgelig "Min Sidste Vilje" for at hjælpe de nærmeste med de valg, der skal tages i forbindelse med en begravelse/bisættelse og for at have styr på sit liv. Men "Min Sidste Vilje" kan også ses som et håndgribeligt bevis på en individualiseringstendens i vores tid, hvor mennesket griber chancen for selv at skrive det sidste kapitel og planlægge sit eget personlige farvel. Måske er den stigende efterspørgsel efter "Min Sidste Vilje" hos Landsforeningen Liv&Død også et udtryk for denne tendens? ■

Hvem er Liv&Død?

- Landsforeningen Liv&Død er en af landets ældste foreninger med rødder tilbage til 1881, hvor foreningen blev stiftet som Dansk Ligbrændingsforening. I mange år var det foreningens vigtigste opgave at kæmpe for lovliggørelsen af ligbrænding.
- I dag er det Liv&Døds formål at virke for en værdig afsked med livet og foreningen arbejder bl.a. for:
 - At sikre alle mennesker en værdig afslutning på livet.
 - At hjælpe mennesker med at få deres sidste vilje opfyldt.
 - At nedbryde tabuet omkring døden.
 - At informere om forhold i forbindelse med død og begravelse.
- Foreningen er en humanitær, almennyttig organisation, der er neutral i forhold til religion, politik, race, køn, socialgrupper og økonomiske særinteresser.
- Liv&Død står også bag Funebariet, et videncenter om død og begravelse.
- Se mere på www.livogdoed.dk

Park- & Kirkegårdsskilte

Sign-Craft design

www.sign-craft.dk
Tlf. 51 33 91 08

Vi er totalleverandør af alle former for skilteopgaver.

Vi tager os af alt fra idé med design og grafik til planlægning samt montage af færdige skilte.

Professionel rod-, stød- og stubfræsning gennem 34 år

Hækfræsning

er et af vore mest efterspurgte fræseprodukter når man skånsomt og effektivt vil fjerne rødderne fra et vildvokset buskads eller en gammel hæk.

Hasselholm AB - Box 263 - SE-441 25 Alingsås
Tel. +46 (0)322-502 90 Fax +46 (0)322-551 80 -
www.hasselholm.se - info@hasselholm.se
Vort gratisnummer: 80 88 12 16

⁵ Wanseele, Janet Ferrari, 2008: Flexibilitet vs. normativitet – om institutionaliserings indflydelse på danske og religiøse minoriteters begravelsesskikke.